

MONALDI I SORTI
VERITAS

Prevela s italijanskog
Gordana Breberina

 Laguna

Naslov originala

Monaldi & Sorti

VERITAS

Copyright © 2006 by Rita Monaldi and Francesco Sorti

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

„Sad se Trojanci više s Ahejcima ne biju strašno,
nego se Danajci veće i s besmrtnim bozima bore.“

...

„Zeus pak otac i treći rod stvorenja smrtnih,
Srebrnom nimalo nalik, bronzano, ko od jasena,
Stvori, silno i strašno, Areja čemerna dela
I obest im na umu behu, plodova poljskih
Ne je'hu oni, srce im tvrdo, bez straha bilo.“

(Homer, *Ilijada*, prevod Miloša N. Đurića, i
Hesiod, *Poslovi i dani*, prevod Marka Višića)

NAPOMENA AUTORA

Koliko god delovali čudno, mesta, ličnosti i događaji o kojima govori ova knjiga NISU plod naše mašte, već potiču iz originalnih izvora. Molimo dobronamernog čitaoca da pogleda napomene na kraju romana i priloženu bibliografiju svaki put kada posumnja u verodostojnost onoga što čita. Tamo će pronaći dokumentovane dokaze. Najviše nas zabavlja kada u arhivima iskopamo hirove istorije koji bi, da nisu istiniti, delovali neverovatno.

Velika dvorana blešti od svetlosti sveća, bronzanih predmeta i zlatnih ukrasa.

Opat Melani kasni. To se dešava prvi put u poslednjih trideset i više godina.

Dosad sam ga uvek zaticao na mestu ugovorenog sastanka kako me čeka, pošto je poranio, i lupka nogom, već na izmaku strpljenja. A sada ja povremeno bacam pogled prema jednostavnom i monumentalnom pragu: prekoračio sam ga pre više od pola sata. Prkoseći ledenom vetru što unosi sneg i pomera otvorena, škripava vrata, uzalud pokušavam da vidim ili čujem znake koji najavljuju opatov ulazak. Osluškujem zvuk četvoroprega, naprežem se ne bih li na svetlosti baklji ugledao zapenušane gubice konja: oni će dovući raskošne crne kočije do samih stepenica, gde četvorica starih lakeja, umotani u debele ogrtače prekrivene snegom, čekaju svog još starijeg gospodara da mu otvore vrata i još jednom pomognu da izađe.

Dok čekam, pogled mi luta. Oko mene sve vrvi od ukrasa. Teške zavese izvezene zlatnim natpisima vise sa svoda, zidovi su obloženi brokatom, a iznad ulaza su okačeni velovi posuti srebrnim kapljicama. Lukovi i stubovi od imitacije mermera vode do središnjeg baldahina, neke vrste zarubljene piramide na postolju sa šest ili sedam stepenika, okruženom trostrukim nizom svećnjaka.

Na vrhu baldahina dva krilata srebrna stvorenja kleče na jednom kolenu, raširenih ruku i dlanova okrenutih prema nebu. Čekaju.

Vitice mirte i bršljana krase sve četiri strane baldahina. Na svakoj se nalazi mletački plemićki grb s prasetom na zelenoj pozadini: napravljen je od svežeg cveća, koje izgleda kao da je upravo stiglo iz zastakljenih vrtova u Versaju. U uglovima gore velike baklje na visokim srebrnim tronošcima, ukrašenim istim grbom.

Uprkos velelepnosti kastruma i raskošnoj opremi, oko mene nema mnogo sveta: osim muzičara (već su zauzeli mesta i raspakovali instrumente) i lakeja u crno-crveno-zlatnoj odeći (drže baklje, sveže obrijani i nepomični kao kipovi), vidim samo propale plemiće

bez prebijene pare koji zavidljivo gledaju oko sebe, i težake, sluge i žene koji se, uprkos kasnom satu i noćnom mrazu, zadivljeno osvrću u iščekivanju povorke.

Sledeći moje oči, i sećanja počinju da lutaju. Napuštaju sneg i sumornu parisku zimu na pustom Trgu pobjeda, odmah tu, s druge strane praga, gde se ljutiti severac vrti oko kraljevog konjaničkog kipa, i vraćaju se u prošlost, u davnu prošlost: penju se uz blage obronke Večnog grada na sedam brežuljaka, sva do vrha Janikula, i zaranjaju u zaslepljujuću žegu rimskog leta od pre mnogo godina, kada sam – okružen nekim drugim plemićima i ljupkim dekorom od presovanog papira, dok je jedan drugi orkestar probao za jedan drugi događaj i dok su se neki drugi lakeji pripremali da s bakljama zauzmu mesta kako bi osvetljavali taj drugi događaj – krišom posmatrao približavanje kočija kroz drvored ispred ulaza u vilu Spada.

Čudan splet okolnosti: u to vreme nisam imao pojma da će mi sudbina posle sedamnaest godina ćutanja vratiti opata Melanija; ali ovoga puta pouzdano znam da će Ato uskoro stići, iako kočije koje će ga dovesti do mene još odbiju da se pojave na horizontu.

Muzičar koji me je nehotice gurnuo silazeći s podijuma nakratko je prekinuo tok mojih misli. Podižem pogled:

Obsequio erga Regem

izvezeno je zlatnim slovima na zastoru od crnog somota sa srebrnim resama kojim je obmotan visoki jednostavni stub od imitacije crvenog kamena tik ispred mene. Tu je još jedan stub, sličan ovom, ali na drugom kraju, te je natpis predaleko i ne uspevam da ga pročitam.

Samo još jednom prilikom prisustvovao sam ovakvom događaju. I tada je bilo hladno, bila je noć i padao je sneg, ili možda kiša. U svakom slučaju, osećao sam u sebi mraz, kišu i mrak.

I tada sam bio u Atovom društvu. Našli smo se u uskomešalom mravinjaku: bujice ljudi navirale su sa svih strana. Bila je tolika gužva da smo opat Melani i ja jedva uspevali da napravimo korak-dva na svakih četvrt sata. Nismo mogli da se pomeramo ni napred ni nazad, niti da

vidimo išta drugo osim ukrasa na tavanici i natpisa koji su visili sa svoda ili stajali na kapitelima.

Ob Hispaniam assertam
Ob Italiam liberatam

Ob Galliam triumphatum
Ob Belgium restitutum*

Gesla su bila istaknuta na četiri stuba u dorskom stilu, koji je simbol junaka. Stubovi su bili veoma visoki, više od petnaest metara, poput čuvenih rimskih stubova, Antoninovog i Trajanovog. Između njih, na kastrumu, bilo je veštačko noćno nebo od velova, posuto zlatnim plamičcima, a njegov je središnji deo, kao kruna, bio podignut konopcima i zlatnim trakama pričvršćen pomoću četiri džinovske kopče u obliku orlova veličanstvenog izgleda, ali pognute glave.

Pored njih je bila *Gloria*, glave okružene zracima (isto kao *Claritas* na novčićima cara Konstancija): u levoj ruci je držala lovorov venac, a u desnoj venac od zvezda.

Iza naših leđa, odmah ispred velikog ulaza, dvadeset četvorica sobara čekala su svog gospodara. Iznenada žamor prestade. Svi zane-meše. Svetlost ukroti tamu: bio je to plamen baklji u rukama mladih plemića.

Evo ga, konačno.

Topot konja, koji me je otrgao od uspomena, utihnu na kaldrmi pred ulazom. Svetlucajući pod tankim slojem pahulja u zimskoj noći, četvorica slugu se konačno pomakoše. Ato je stigao.

Dok se širom otvaraju vrata bazilike Naše gospe od pobjeda bosonogih avgustinaca, gde ga čekam, plamen sveća mi podrhtava i magli se pred očima. Obasjan svetlošću baklji, u kočijama se presijava crveni somot prebačen preko mrtvačkog sanduka: Ato Melani, opat Bobeka, kraljev plemić, počasni građanin Mletačke republike, učesnik nekoliko konklava, priprema se za svečani ulazak.

Stare sluge nose na ramenima kovčeg sa Atovim grbom, prasetom na zelenoj podlozi; prisutni, oni malobrojni kojima – možda – još nešto znači uvaženo ime Ata Melanija, poslednjeg svedoka vremena

* Lat.: Zbog potvrđene Španije / Zbog pobeđene Galije / Zbog oslobođene Italije / Zbog vraćene Belgije. (Prim. prev.)

koje je izbrisao rat, razmiču se ispod crnih velova sa srebrnim suzama. Četvorica slugu odlaze do odra, kastrum dolorisa, i popevši se uz stepenice zarubljene piramide predaju posmrtnu ostatku svog nekadašnjeg gospodara u raširene ruke dva srebrna anđela koji kleče na jednom kolenu: na njihove dlanove okrenute prema nebu konačno se spušta ono što su čekali.

Preko odra je prebačen zastor od crnog somota sa srebrnim resama. Na njemu je zlatnim slovima izvezeno:

Hic iacet
Abbas Atto Melani Pistoriensis in Etruria,
Pietate erga Deum
Obsequio erga Regem
Illustris
Ω Die 4. Ianuarii 1714. Ætatis suæ octuagesimo octavo
Patruo Dilectissimo
Dominicus Melani nepos mestissimus posuit*

Iste reči biće urezane na spomeniku koji je Atov nećak već naručio od firentinskog vajara Rastrelija. Avgustinici su mu obezbedili mesto u bočnoj kapeli, blizu glavnog oltara, naspram ulaza u sakristiju. U skladu s vlastitom željom, Ato će biti sahranjen ovde, u crkvi, gde počivaju i posmrtni ostaci jednog drugog toskanskog muzičara: velikog Đambatiste Lulija.

„*Pietate erga Deum / Obsequio erga Regem / Illustris*“: ovaj natpis stoji i na dva bočna stuba. Maločas sam uspeo da pročitam samo slova na onom bližem. „Uvažen zbog odanosti Bogu i pokornosti kralju.“ Ova prva vrlina u suprotnosti je, međutim, sa ovom drugom. Ja to najbolje znam.

Orkestar počinje da svira posmrtnu misu. Ništa više ne razaznajem, oko mene se sve magli i treperi: suze pretapaju lica, boje i svetla, kao kada slika upadne u vodu.

---

* Lat.: Ovde leži opat Ato Melani iz Pistoje, u Etruriji, uvažen zbog odanosti Bogu i pokornosti kralju. Ω dana 4. januara 1714. Svom voljenom osamdesetosmogodišnjem stricu spomenik podiže bratanac Domeniko Melani. (Prim. prev.)

Ato Melani je umro. Ovde, u Parizu, u Ulici Plastrije, u parohiji svetog Eustahija, preksinoć, 4. januara 1714. u dva ujutru. Bio sam kraj njega.

„Ostani kraj mene“, rekao je i izdahnuo.

Ostaću kraj vas, gospodine Ato: dogovorili smo se, obećao sam vam i nameravam da održim reč.

Nije važno koliko ste puta vi prekršili naše dogovore, koliko ste puta slagali dvadesetjednogodišnjeg momka, a kasnije i oca porodice. Ovoga puta neće biti iznenađenja: već ste ispunili svoju obavezu prema meni.

Sada, kada sam skoro u istim godinama u kojima ste vi bili kada smo se upoznali, kada su vaše uspomene postale moje, kada se vaše nekadašnje strasti raspaljuju u mojim grudima, vaš život je *moj* život.

Zahvaljujući jednom putovanju, ponovo sam vas sreo pre tri godine. Jedno drugo putovanje, ono poslednje, sada vas odvodi do nekih drugih obala.

Srećan put, gospodine Ato. Uradiću ono što ste tražili od mene.

NSM

Januar 1711. godine

„Beč? Šta ćemo mi u Beču?“

Moja žena Kloridija netremice me je posmatrala, čekajući odgovor razrogačenih očiju.

„Ali, draga, ti si odrasla u Holandiji, majka ti je bila Turkinja, došla si sama u Rim s nepunom dvadeset jednom godinom, a sada se plašiš kratkog putovanja u Carstvo? Pa šta onda ja da kažem? Ja, koji nikada nisam išao dalje od Peruđe!“

„Ti ne kažeš da treba da otputujemo u Beč, već da ćemo morati tamo da živimo! Da možda ne znaš nemački?“

„Pa, ne... ne još.“

„Daj mi to ovamo“, reče i grubo mi istrže dokument iz ruke.

Ponovo ga je pročitala, po ko zna koji put.

„Uostalom, kakav je to poklon? Imanje? Dućan? Služba na dvoru? Ovde o tome ništa ne piše!“

„I sama si čula šta je beležnik rekao: saznaćemo kad stignemo, ali sigurno je posredi nešto veoma vredno.“

„Ma kako da ne! Lomataćemo se preko Alpa, pa makar nas tamo čekala samo nova prevara te hulje, tog tvog opata, koji će te iskoristiti za još jedan sumanut posao da bi te na kraju odbacio kao staru krpu. I to praznih džepova!“

„Razmisli malo, Kloridija! Ato ima osamdeset pet godina. U kakve bi sumanute poslove sada mogao da se upušta? Dugo sam čak mislio da je mrtav. Osim toga, odavno je zadužio jednog beležnika da namiri njegov stari dug prema meni. Sigurno je osetio da mu se bliži kraj i pozeleo da umiri savest. Štaviše, treba da budemo zahvalni Gospodu Bogu što nam je pružio takvu priliku u trenutku kad smo u ovako bednom položaju.“

Moja žena obori pogled.

Već dve godine teško živimo, jedva sastavljamo kraj s krajem. Zima 1709. bila je izuzetno oštra, s mnogo snega i čestim mrazovima. To je prouzrokovalo veliku oskudicu koja je, zajedno s pogubnim Ratom za špansko nasleđe, započetim sedam godina ranije, gurnula Rimljane u ogromnu bedu. Ja i moja porodica, u međuvremenu uvećana za sinčića, sada šestogodišnjaka, nismo uspeli da izbegnemo tu nesrećnu sudbinu: zbog vremenskih nepogoda i mrazeva, kakvi nikada ranije nisu zabeleženi u Rimu, nismo imali šta da uberemo na našem malom imanju. Propast porodice Spada i njen odlazak iz vile kod Kapije svetog Pankratija, gde sam godinama često obavljao sitne ali unosne poslove, još više je pogoršao naš položaj. Nažalost, bili su uzaludni svi Kloridijini napor da ublaži naš krah pomoću babičke veštine, koju je decenijama uspešno upražnjavala i u čemu su joj sada pomagale i naše dve ćerke, devojke od dvadeset tri odnosno devetnaest godina: siromaštvo je uvećalo broj porodilja bez prebijene pare, a njima je moja žena pomagala sa istim samopregorom kao i plemkinjama.

Svota koju smo dugovali zelenašima iz geta povećavala se i na kraju smo morali da se odlučimo na najbolniji korak kako bismo preživeli: na prodaju naše kućice i imanja, kupljenih dvadeset šest godina ranije od ušteđevine mog pokojnog tasta. Pronašli smo stan u gradu, u podrumu koji smo morali da delimo s jednom istarskom porodicom, ali koji je, pošto je bio izdubljen u vulkanskoj steni, imao jednu veliku prednost: nije bio previše vlažan i temperatura je zimi bila prilično ujednačena i nikada se nije spuštala ispod tačke mržnjenja.

Uveče smo jeli crni hleb i čorbu s povrćem i začinskim biljem. Danju smo se zadovoljavali žirovima i bobicama ubranim kojekuda: drobili smo ih, kuvali od njih neku vrstu popare, a onda jeli s repom. Nismo više mogli da priuštimo sebi nove cipele, te su one vrlo brzo ustupile mesto drvenim klompama i papučama, koje smo sami pravili od starih krpa i konopca.

Nisam uspevao da pronađem posao, ili barem nešto što bi bilo dostojno tog naziva. Zbog malog rasta nisam mogao da radim na istovaru ili kao nosač. Tako sam na kraju bio prinuđen da prihvatim najbedniji i najprljaviji od svih poslova, toliko ponižavajući da nijedan Rimljanin ne bi pristao da ga obavlja: radio sam kao dimničar. Jedino sam u tom poslu bio u prednosti u odnosu na stasite očeve porodica.

* * *

Bio sam izuzetak: odžačari i majstori za krovove obično su dolazili iz alpskih dolina, sa obala jezera Komo i Lago Mađore, iz dolina Kamonika i Brembana, ali i iz Pijemonta. Ukratko, iz prilično siromašnih krajeva, gde su zbog velike gladi porodice čak bile prinuđene da ustupaju dimničarima dečake od šest ili sedam godina: oni su – stavlajući glavu u torbu – čistili najuže dimnjake.

Zahvaljujući dečjem stasu i snazi odraslog muškarca, mogao sam da obavljam taj posao bolje od tih mališana: lakše sam se pentrao kroz garave odžake i snažnije sam strugao crne zidove. Kako sam lak, nisam mogao da oštetim crepove kada bih se popeo da očistim ili popravim dimnjak, a istovremeno se nisam izlagao opasnosti da tresnem na zemlju, što se, nažalost, malim odžačarima prečesto događalo.

Najzad, pošto sam stanovao u gradu, mogao sam da radim preko čitave godine, dok su se moje kolege sa Alpa spuštale u Rim tek početkom novembra.

Morao sam, doduše, da vodim sa sobom našeg nestašnog sinčića, ali još nikada nisam tražio od njega da se uzvere uz odžak; bio mi je samo šegrt i pomoćnik, pošto se dimničarski posao obavlja u paru.

Da bih uverio mušterije u svoju veštinu, slagao bih da sam se dugo obučavao u planinama Abruca (pošto i tamo, kao i u Alpima, postoji duga odžačarska tradicija). Nisam, međutim, imao pravog iskustva u tom zanatu. Njegove osnove naučio sam u vili Spada, gde sam se pentrao uz dimnjake kada je trebalo otkloniti neki iznenadni kvar ili popraviti krov.

I tako sam svake noći u kolica ubacivao opremu – špahtlu, lopaticu, dimničarsku četku, metlicu od šimšira, žicu, merdevine i kugle – i izlazio, ali tek pošto bi moja supruga tužno zagrlila našeg pospanog mališana. Kloridija je mrzela moj opasni posao, zbog koga je provodila besane noći, moleći se da nam se ništa ne desi.

Sapet u kratkom crnom kaputiću, u svitanje bih stigao do najudaljenijih gradskih četvrti ili okolnih sela. Tamo sam, uzvikujući: „Diiiiiiiiiaaar! Diiimiiiiiaaar!“; nudio svoje usluge.

Neretko sam, kao jedini odgovor, zauzvrat dobijao gundanje i pokrete za teranje uroka: dimničar dolazi zimi, kada je ružno vreme, i zato ga bije glas da donosi nesreću. Kada bi nam se sreća osmehnula, otvorili bi nam vrata i moj mališan bi od neke milosrdne domaćice dobio šolju tople supe i krišku hleba.

Crni kaputić s dugmadima na levoj strani, ispod miške, da ne bi zapinjala o zidove dimnjaka, i zakopčan do grla, s rukavima vezanim uzicama oko zgloba da čađ ne bi ulazila u njih, kratke pantalone od glatke pamučne tkanine što ne zadržava prljavštinu, i zakrpe na kolenima, laktovima i u dnu leđa – tamo gde se najviše habaju dok se verem uz tesne dimnjake: to mi je bila uniforma. Pošto je bila tesna i crna, sticao se utisak da sam još niži i mršaviji, tako da su mnogi mislili da smo moj sin i ja braća i da sam tek nekoliko godina stariji do njega.

Puzao sam uz cev dimnjaka s platnenom vrećom natučenom na glavu i stegnutom oko vrata kako bih, barem delimično, poštedeo sebe udisanja čađi. Tako, sa džakom na glavi, ličio sam na osuđenika na vešanje. Ništa nisam video, ali u dimnjaku ionako nema šta da se gleda: radio sam pipajući i stružući garež špahtlom.

Mališan bi ostao na zemlji i svaki put se tresao od straha da će mi se nešto desiti i da ću ga ostaviti samog, daleko od njegove drage mame i sestara.

Uz dimnjake i krovove uvek sam se verao bos: tako me ništa nije sputavalo i bilo mi je lakše da se oduprem ili odgurmem. Nevolja je, međutim, bila u tome što su mi stopala zbog toga bila puna modrica i rana i stoga sam čitave zime, to jest u vreme kada ima najviše posla, posrtao i hramao.

Rad na krovu ume da bude prilično opasan, ali to je ipak mačji kašalj za nekoga ko se, poput mene, peo na kupolu Bazilike svetog Petra.

Najbolnija tačka našeg siromaštva nije, međutim, bio moj bedni posao, već naše dve devojčice. Nažalost, moje ćerke su još bile neudate i sve je nagoveštavalo da će takve još dugo ostati. Gospod Bog – hvala mu na tome – podario im je gvozdeno zdravlje: uprkos svim našim mukama, i dalje su bile lepe, rumene i jedre. („To je zato što sam ih dojila tri godine!“, ponosno je isticala njihova majka.) Kosa im je bila tako bujna i sjajna da su svake subote ujutru odlazile na pijacu, gde su dobijale poneki groš za vlasi što su im ostajale u češlju za vreme jutarnjeg doterivanja. Njihovo zdravlje je bilo pravo čudo, budući da su mraz i beda kosili žrtve svuda oko nas.

Moje dve slatke, zdrave, lepe i kreposne devojčice imale su samo jednu manu: nisu imale miraz. Koliko su samo puta dolazile redov-

nice iz samostana svete Katarine pri crkvi svete Marije iznad Minerve, koji je svake godine davao pozamašne svote porodicama devojaka spremnih da se zarede, ne bi li me ubedile da ih pošaljem u manastir u zamenu za brdo para. Snaga i savršeno zdravlje mojih ćerki privukli su časne sestre, kojima su smerne i jake devojke bile potrebne za samostanske poslove neprikladne za redovnice iz plemićkih porodica. Ali čak i u najtežim trenucima ljubazno sam odbijao te ponude. (Kloridija nije bila toliko ljubazna i, besno zatresavši grudima, odbrusila bi im u lice: „Pa zar sam ih dojila po tri godine da bi tako završile?“) Uostalom, naše devojčice uopšte nisu pokazivale želju da odu u manastir. Budući da su odlično poznavale radosti materinstva zahvaljujući iskustvu koje su stekle kao babičke pomoćnice, trudile su se iz petnih žila da što pre pronađu muževe.

A onda je hladnoća prestala, a s njom i oskudica. Ali siromaštvo nikako nije prolazilo. Posle dve godine moje ćerke su i dalje bile na istom: još su čekale.

Obuzeo bi me nemoćni gnev svaki put kad bih primetio da starija deluje odsutno i tužno. (Imala je već dvadeset pet godina!) Moj bes nije bio uperen protiv slepe i okrutne sudbine. O, ne! Odlično sam znao ko je za to kriv. Nisam za svoje nevolje optuživao ni hladnoću, ni oskudicu, koje su pogodile čitavu Evropu. Ne. U glavi mi je bilo samo jedno ime: opat Melani.

Okrutni spletkaroš, vešt uhoda, čovek spreman na svakojake prevare i lukavstva; stručnjak za laži, oličenje zavere i dvoličnosti: sve to, i još mnogo toga, bio je opat Melani, nekada slavni kastrat, ali pre svega špijun.

Jedanaest godina ranije bezobzirno me je iskoristio, izloživši me čak smrtnoj opasnosti, pošto mi je prethodno obećao miraz za moje devojčice kao nagradu za trud.

„Ona neće biti samo u novcu, već u kućama, placevima i imanju. Daću miraz tvojim ćerkama. Bogat miraz. A kada kažem bogat, nimalo ne preterujem.“ Tako me je nasamario. Te reči su mi se urezale u pamćenje kao u živo meso.

Objasnio mi je da ima posede u Velikom toskanskom vojvodstvu: sve su to odlična imanja, s dobrim prihodom, napomenuo je i čak mi je dao pismeno obećanje u kome se obavezao da će mojim ćerkama obezbediti miraz u vidu „više nego velike“ rente ili imovine, koji će

biti utvrđeni u prisustvu jednog beležnika s Kapitola. Nikada me, međutim, njemu nije odveo.

Čim je iskoristio moje usluge, krišom se vratio u Pariz, a ja sam uzalud išao od jednog do drugog advokata, od jednog do drugog beležnika, u potrazi za nekim ko bi mi ulio barem malo nade. Ispostavilo se da bih protiv njega morao da pokrenem preskup sudski proces u Francuskoj. Sve u svemu, papir s njegovim obećanjem bio je bezvredno parče hartije.

I tako je on sada uživao u svom bogatstvu, dok sam ja pokušavao da izvučem sebe i svoju porodicu iz nemaštine.

Ali upravo sam dobio poziv od jednog rimskog beležnika. Njega je jedan bečki kolega zadužio da me pronade i preda mi poklon s potpisom Ata Melanija.

U čemu se on sastojao, to je bila tajna. Taj, po beležnikovom mišljenju, veoma vredan poklon („imanje ili kuća“, pretpostavio je), bio je opisan nerazumljivim skraćenicama i brojevima, koji su se verovatno odnosili na bečke registre. Opat Melani mi je obezbedio i neograničenu pozajmicu u jednoj banci kako bih mogao da se snabdem svim putnim potrebštinama.

Od mene se tražilo samo da se pojavim na određenoj adresi u carskoj prestonici, gde ću saznati sve što treba.

Doduše, poklon se nije nalazio u Velikom toskanskom vojvodstvu, kako mi je opat svojevremeno nagovestio, već mnogo dalje, s druge strane Alpa.

Ipak, s obzirom na bedu u kojoj smo živeli, to je bio dar s neba. Kako sam mogao da odbijem?

BEČ

Februar 1711.

Doboši su snažno odjekivali u zavejanom prostranstvu ravnice ispod gradskih zidina. Njihov moćni zvuk preplitao se sa zvonkim, vijugavim tonovima paradnih truba, vojnih frula i korneta. Odlučnu buku udvostručavao je odjek koji se odbijao o džinovske bedeme, između osmatračnica, isturenih utvrđenja i grudobrana, pa se činilo da ne svira samo jedna četa, već da ih je tri, četiri, možda čak i deset.

Jedan vojni garnizon vežbao je ispred zidina, iznad kojih su virili strogi šiljci crkava i dvoraca, zvonici s krstom na vrhu i puškarnice, miroljubive kupole i prostrane terase, kupole crkava i krovovi kuća, upozoravajući putnika da ne ulazi u neku bezimenu košnicu ljudi i zgrada, već u moćnu tvrđavu, blagoslovenu zaštitnicu trgovine.

Kad su se naše kočije približile Koruškoj kapiji, kroz koju u Beč ulaze putnici s juga, ugledah na nebu obrise tih gordih i otmenih vrhova.

Najviši od svih, napomenu nam kočijaš, bio je veličanstveni vrh katedrale svetog Stefana s raskošnim ukrasima, sada obogaćenim bleštavobelim snežnim prekrivačem. Nedaleko odatle uzdizao se velelepni osmougaoni zvonik dominikanske crkve, a zatim elegantni toranj crkve svetog Petra posvećene Presvetom trojstvu, pa barnabitska crkva svetog Mihaila i franjevačka crkva svetog Jerolima, ženski samostan u Ulici nebeske kapije i još mnogi drugi. Iznad njih su se videli spiralni ukrasi u obliku lukovice, svojstveni ovom kraju, s pozlaćenim kuglama sa svetim krstom na vrhu.

Konačno ugledah Hofburg, simbol najviše carske vlasti, odakle je već šest godina srećno vladao Josif I Habzburški, slavni monarh Svetog rimskog carstva.

Dok su zvuci vojne muzike budili želju za disciplinom, velelepne utvrđene zidine podsticale na skromnost, a bezbrojni zvonici ulivali bogobojažljivost, počeh da zamišljam krivudave zavoje Dunava: iz

knjiga, prelistanih pred polazak, saznao sam da protiče suprotnom stranom Beča. Tiho sam prizivao raskošnu i mračnu masu što je počinjala da se ocrtava između oblaka, na horizontu, ljupka u svojim blagim oblinama, a ipak tako moćna dok se okomito nagnije nad vodu reke, gledajući ćutke na istok, kao neki nemi i hrabri stražar. Bio je to Kalenberg, to jest slavno Čelavo brdo koje je izbavilo Zapad: šumovito uzvišenje naspram Beča i reke odakle su dvadeset osam godina ranije hrišćanske vojske krenule u juriš da bi oslobodile grad od velike turske opsade, spasavši Evropu od muslimanske opasnosti.

Nije slučajno što sam se tako dobro sećao tih događaja. Dok su se u septembru 1683. u Rimu i Evropi svi tresli od straha čekajući ishod bitke za Beč, ja, tada mladi sluga, nalazio sam se u gostionici u kojoj sam posluživao ručkove i večere. Tamo sam, među mnogobrojnim gostima, upoznao i izvesnog opata Melanija...

Naprežući zenice, dok su točkovi kočija ječali pokušavajući da se izvuku iz još jedne od mnogobrojnih rupa na putu, videh da sunčev zrak pada tačno na kućicu na vrhu Kalenberga, verovatno neku crkvu, da, kapelicu, gde je (tako su mi govorila sećanja, sada već istorija) jedan otac kapuciner u zoru 12. septembra 1683. pred odlučujućim napad održao misu i svečani govor za hrišćanske vojskovođe pre nego što ih je poveo u krvavu, ali blagoslovenu i konačnu pobjedu nad nevernici. Sada ću i ja dotaći rukom – ili, bolje rečeno, nogom – te sjajne ostatke prošlosti, lično ću se popeti na obronke Nusdorfa, gde je pešadija hrišćanske vojske polako potiskivala Muhamedov ološ, od kuće do kuće, od senika do senika, od vinograda do vinograda.

Uzbuđen, okrenuh se ka Kloridiji. Moja supruga je ćutke sedela sa usnulim detetom u krilu. Znao sam, međutim, da i ona deli moje misli. A one nisu bile nimalo lagodne.

Iza nas je bilo naporno putovanje, dugo skoro mesec dana: iz Rima smo krenuli krajem januara, pošto smo se prethodno, puni zebnje, duboko poklonili moštima svetog Filipa Nerija, zaštitnika našeg grada. Opat Melani se postarao da uvek imamo mesta u sredini kočija, a ne pored vrata, gde je putovanje neudobnije. Konji su zamenjeni u Čivita Kastelani i prenoćili smo u Otrikoliju, a zatim smo prošli kroz umbrijski Narni, pa Terni, i najzad, u ponoć, kroz drevni Folinjo. Ja, koji nikada ranije nisam išao dalje od Perude, spavao sam svake noći u drugom gradu: od Tolentina, Loreta i Sinigalje, smeštene u gostoljubivoj ravnici na obali Jadranskog mora, sve do Riminija i Čezene u Romanji, a zatim Bolonje i Ferare, pa još severnije, do Sačilea i

furlanske prestonice Udine, uglednog i vrlo bogatog grada u sastavu Mletačke republike. Pošto sam video kako noću izgledaju Goricija i Adelberg, srećno smo stigli u Ljubljano, mada sneg nije prestajao da pada otkako smo krenuli. A onda sam spavao još i u Čili, Marburgu na Dravi,* Gracu, prestonici Štajerske, Pruhu, i najzad u Štupahu. Prošao sam kroz mnoge gradove, od Fana i Pezara do Katolike, varošice u Romanji, pa kroz Forli i Faencu. Putovali smo uzvodno rekom Po, kroz Korsolu i Kavanelu u Tirolu, i plovili Brentom. Prošli smo i kroz divno mestašće Mira i stigli u Fuzinu, na obali venecijanske lagune. Najzad, plovili smo i Lincom: u jednom od onih brodića koje s pravom zovu drvenim kućama, pošto pružaju sve udobnosti pravog pravcatog stana. Imaju po dvanaest veslača i kreću se tako brzo da su posle samo nekoliko sati stene ustupile mesto šumama, polja pod žitom zamenila su vinograde, a razvaline dvoraca velike gradove.

Hladnoća i sneg pratili su nas čitavim putem i činilo se da ne nameravaju da popuste. Sada smo konačno bili pred kapijama Beča, obuzeti strepnjom pred nepoznatim. Grad koji se spremao da nas primi u naručje i o kome smo toliko maštali nosio je s punim pravom naziv „Novi Rim“: bio je prestonica ogromnog Svetog rimskog carstva. Pod njegovom vlašću bile su, pre svega, Gornja i Donja Austrija, Koruška, Tirol, Štajerska, Forarlberg i Burgenland – nasledne teritorije Habzburgovaca, takozvano Austrijsko nadvojvodstvo iznad i ispod Ensa, u kome su oni vladali kao nadvojvode mnogo pre nego što su postali carevi. Ali Sveto rimsko carstvo je obuhvatalo i mnogobrojne teritorije i oblasti, od obale do planinskih krajeva, poput Krajine, Istre, Dalmacije, Banata, Bukovine, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slavonije, Ugarske, Češke i Moravske, Galicije i Lodomerije, Šlezije i Transilvanije; upravljalo je i izbornim nemačkim kneževinama, uključujući i Saksoniju i, samim tim, i Poljsku; još od srednjeg veka činile su ga (ili će ga uskoro činiti) i Švajcarska, Švapska, Alzas, Burgundija, Flandrija, Artoa, Franš Konte, Španija, Holandija, Sardinija, Lombardija, Toskana, Veliko vojvodstvo Spoleto, Venecija i Napulj.

Carski grad je imao pod sobom milione i milione duša i desetine i desetine različitih kultura i jezika: Nemci, Italijani, Ugri, Južni Sloveni, Poljaci, Rusini, švapske zanatlje i češke kuvarice, posilni i sobarice s Balkana, te siromašne izbeglice koje su napustile svoje domove pred Turcima, a naročito mnoštvo služinčadi iz Moravske, odakle su ljudi hrlili u Beč kao rojevi pčela.

* Maribor. (Prim. prev.)

Grad pred nama bio je svima njima prestonica. Hoćemo li u njemu pronaći ono što nam je Ato Melani obećao? Zahvaljujući pozajmici koju nam je opat obezbedio, ono malo ušteđevine što smo imali ostavili smo ćerkama, koje su izrazile želju da ostanu u Rimu i nastave da rade kao primalje. Zamolili smo naše čestite sustanare iz Istre da ih drže na oku. Oprostili smo se od devojaka s velikom tugom u srcu i obećanjem da ćemo se vratiti čim im obezbedimo toliko željeni miraz.

Ali ako nešto krene naopako, nećemo imati novca ni za povratak kući, niti za život u Beču. Moći ćemo samo da prosimo i čekamo da umremo od hladnoće. Šta je sve okrutna beda kadra da učini: natera smrtnike da navrat-nanos pređu pola sveta, a onda ih prisili da se očajnički prepuste njenom čvrstom zagrljaju. Ukratko, skočili smo u nepoznato.

Kloridija se na kraju ipak složila da pođemo na put: „Učiniću sve što hoćeš samo da te više ne gledam s tim garavim licem“, rekla je. Sama pomisao da ću konačno ostaviti zanat koji joj je zadavao tolike brige bila je dovoljna da prihvati ponudu opata Melanija.

Nehotice pogledah svoje šake: iako već nekoliko dana nisam radio, prljavština je još bila ispod noktiju, između prstiju i u porama. Obeležje sirotih dimničara.

Kloridija i dečak su već nekoliko dana imali jak kašalj, a mene je danonoćno mučila upala pluća. Groznica, koja je počela negde u sredini putovanja, potpuno nas je iznurila.

Kočije su prelazile preko mostića iznad odbrambenog jarka i konačno se približavale Koruškoj kapiji. Videh kako se u daljini zelene šume Kalenberga. Sunce je izvuklo svoje zlatne prste, do tada skrivene iza brega, i milosrdno ih spustilo na moju bednu malenkost: jedan veseli zrak iznenada mi obasja lice. Nasmehih se Kloridiji. Vazduh je bio hladan, oštar i besprekorno čist. Ušli smo u Beč.

Nagonski opipah džep potpuno novog ogrtača, kupljenog zahvaljujući pozajmici od banke: tu sam čuvao sve beleške neophodne za ovo putovanje. Kako je stajalo u dokumentima koje sam dobio od rimskog beležnika, bio nam je obezbeđen smeštaj na određenoj adresi. Ime ulice je obećavalo: *Himmelpfortgasse*, to jest Ulica nebeske kapije.

Okružene nestvarnom tišinom kakvu donosi sneg, kočije su sada polako odmicale Koruškom ulicom, što od istoimene kapije vodi do

centra grada. Kloridija je otvorenih usta posmatrala raskošne dvorce pod belim pokrivačem, kočije koje su dolazile iz bočnih ulica, reke natrontanih služavki u bezbrižnoj šetnji, kao da je nedelja, a ne radni dan.

Htela je da zamoli kočijaša za objašnjenje, ali se predomisli zbog toga što nije znala njegov jezik, a on nije razumeo italijanski.

Ja, s druge strane, nisam mogao da odvojim oči od tornja katedrale svetog Stefana: uzdizao se iznad krovova s moje desne strane i postajao sve veći. Taj sveti šiljak, pomislih, Osmanlije su svakodnevno gađale iz topova u leto 1683, dok su u gradu, s ove strane zidina, gde sada sve vrvi od ljudi koji trguju i sklapaju poslove, stanovnici pod opsadom stoički pružali otpor, boreći se ne samo protiv neprijateljske đuladi, već i protiv gladi, bolesti, nestašice municije...

Pošto sam pokazao kočijašu papirić sa adresom, on nas odveze u jednu otmenu ulicu koja preseca Korušku. Stigli smo na odredište.

Bio sam donekle iznenađen kada nam kočijaš, zaustavivši konje, pokaza konopac privezan za zvono i dade znak da ga povučemo: dovezao nas je pred vrata nekog samostana.

„Jedno momenat, jedno momenat“, reče na lošem italijanskom neka senka pojavivši se iza gustih crnih rešetaka pored zvona na ulazu.

Zbog nedovoljnog poznavanja nemačkog jezika nisam shvatio da smo dobili adresu ženskog samostana.

Čuvši naša imena, senka klimnu glavom. Očekivali su nas. Dva dana ranije, kad smo se zaustavili da predahnemo, kočijaš je poslao glasnika da najavi naš dolazak.

Istovarih prtljag uz kočijaševu pomoć, saznajući pri tom od njega da ulazimo u jedan od najvećih ženskih samostana u gradu. I, gotovo sigurno, najznačajnijih.

Nađosmo se u velikom, slabo osvetljenom predvorju, odakle posle nekoliko minuta ponovo izađosmo na dnevno svetlo, u unutrašnje dvorište sa stubovima. To je zapravo bio dugi hodnik od belog kamena ukrašen portretima sestara koje su pokazale najviši stepen vrline. U pratnji jedne stare redovnice (možda je bila nema, a možda naprosto nije znala naš jezik), ubrzo nastadosmo ispod lukova i uđosmo u deo za goste. Namenili su nam nekoliko sobica u nizu. Potpuno iscrpljeni, Kloridija i mališan se baciše na krevet, a ja donesoh ostatak

prtljaga u naš stan, u čemu mi je pomogao maloumni momak koga su redovnice uzele kako bi obavljao teže poslove i čistio podrumske prostorije. Momak je bio pogrbljen i smušen, ali mišićav, visok i veoma pričljiv. Na osnovu njegovog tona naslutih da mi postavlja pitanja u vezi s putovanjem. Šteta što nisam razumeo ni jednu jedinu reč.

Pošto sam, sa širokim osmehom na licu, otpustio maloumnika i zatvorio vrata za sobom, osvrnuh se oko sebe. Ruku na srce, stan je bio prilično oskudno namešten, ali nije nedostajalo ništa što je potrebno za život; u svakom slučaju, izgledao je mnogo bolje od podruma u vulkanskoj steni gde smo bili prinuđeni da živimo poslednje dve godine i u kome smo, nažalost, ostavili naše dve devojčice. Pogledah Kloridiju.

Očekivao sam žalbe, prekore i sumnjičavost u vezi sa obećanjima opata Melanija: znao sam da je boravak u samostanu najgore što može da je zadesi. Ona, naime, jedino s Hristovim suprugama nije mogla naći zajednički jezik.

Kloridija, međutim, ne izusti ni reč. Opružena na krevetu i privijena uz dete, koje je kašljalo u snu, ošamućeno je gledala oko sebe, kao da će svakog časa popustiti pred pospanošću.

Dečak me natera da se trgnem. Imao je napad kašlja jači od prethodnih. Bilo mu je, izgleda, sve gore. Ubrzo neko zakuca na vrata.

„Istrljati grudi kozjom mašću i pirovim brašnom pomešanim s malo ulja i belog vina. A glavica treba da bude položena na ovaj jastuk od pira.“

Ove reči na besprekornom italijanskom izgovorila je ljubazno, ali odlučno jedna mlada redovnica ulazeći u naš stan.

„Ja sam Kamila, *Chormaišterin* ovog samostana avgustinki“, predstavi se dok je, ne tražeći Kloridijinu dozvolu, stavljala jastuk mališanu pod glavu, otkopčavala mu košulju i mazala grudi.

„*Chor... maisterin?*“, promucah pošto sam se sagao da joj poljubim odoru i zahvalio na ukazanom gostoprimstvu.

„Da, vodim hor“, potvrdi ona srdačno.

„Iznenadjenje je, majko, čuti tako savršen italijanski ovde u Beču.“

„Ja sam Rimljanka, isto kao vi; tačnije, iz Trastevere* sam. U svetovnom životu bila sam Kamila de Rosi. Ali ne zovite me 'majko', molim vas: ja sam samo laička časna sestra.“

Kloridija je i dalje ležala. Primetih da odmerava našu gošču.

* Rimska četvrt na desnoj obali Tibra. (Prim. prev.)

„A za jelo u naredne dve nedelje samo laka supa“, završi *Chormaišterin* primakavši se detetu. Pažljivo ga je posmatrala.

„Znala sam. Velikodušne kao i obično...“

Pocrveneh od stida zbog Kloridijine oštre i neočekivane primedbe; uplaših se da će nas ubrzo isterati iz samostana, ali se žrtva Kloridijine grube primedbe samo veselo nasmeja:

„Vidim da nas dobro poznajete“, odgovori, nimalo uvređena, „ali uveravam vas da u ovom slučaju poslovlična škrtoost mojih posestri ma nema nikakve veze s tim. Supa od pira s mlevenim košticama šljive leči upalu pluća.“

„I vi lečite pirom“, primeti Kloridija bezbojnim glasom posle kraćeg ćutanja, „kao i moja majka.“

„To prenosimo jedna drugoj još od davnih vremena naše svete sestre Hildegarde, nastojnice manastira u Bingenu“, napomenu Kamila s dražesnim osmehom. „Ali veoma me raduje što je i vaša majka sačuvala taj lek. Ukoliko budete raspoloženi, pričaćete mi o tome jednog dana. Hoćete li?“

Kloridija je nabusito ćutala.

Zaista je ljubazna ova Kamila de Rosi, pomislih, uprkos podozrivosti moje supruge. Bila je u beloj haljini, s rukavima od tankog, snežnobelog indijskog lana, a na glavi je nosila kapicu od istog tog lana, s velom od crnog krep.

Lice koje se videlo ispod kape i vela nije se uklapalo ni u jednu od dve tipične fizionomije mladih redovnica (ili svetovnih sestara, nije važno): preda mnom nije bio vodnjikav i tup pogled uokviren debeljuškastim obrazima, rumenim poput mesnatog dela šunke, niti dva oštra i ljutita sitna oka zarivena u žučkasto i mršavo lice. Kamila de Rosi je bila zdrava i ljupka devojka, čije su me krupne, ponosne i baršunaste tamne oči i usta koja su stalno menjala oblik podsećala na crte moje žene od pre nekoliko godina.

Ponovo se začu kucanje.

„Stigao vam je ručak“, najavi *Chormaišterin* dok je otvarala dvema sluškinjama s poslužavnicima.

Ceo obrok sastojao se od jela napravljenih od pira: lepinje od pira i kestena, krem od jabuka i pira, puding od pira i rogača.

„A sad požurite“, pozva nas Kamila pošto smo se okrepili, „kroz pola sata treba da budete kod beležnika.“

„Vi, dakle, znate...“, iznenadnih se.

„Sve znam“, prekide me ona. „Već sam se pobrinula da obaveste beležnika o vašem dolasku. Hajde, krenite, ja ću se starati o malom.“